

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

Emanuel Peruško

Stanje i trend siromaštva u Republici Hrvatskoj
Završni rad

Pula, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

Emanuel Peruško

Stanje i trend siromaštva u Republici Hrvatskoj
Završni rad

JMBAG: izvanredni student

Studijski smjer: Poslovna Informatika

Predmet: Uvod u ekonomiju

Znanstveno područje: Socijologija

Znanstveno polje: 5.05. Sociologija

Znanstvena grana: 5.05.02. Sociološka metodologija

Mentor: doc.dr.sc. Romina Pržiklaš Družeta

Pula, svibanj 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile
u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.
Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. O SIROMAŠTVU – POJAM, TEORIJE I KONCEPTI.....	3
2.1. Pojmovno određenje siromaštva	3
2.2. Teorije siromaštva	5
2.3. Absolutno, relativno i novo siromaštvo	7
2.4. Pokazatelji siromaštva.....	8
3. SIROMAŠTVO I SOCIJALNA ISKLJUČENOST U REPUBLICI HRVATSKOJ	11
3.1. Socijalna isključenost i siromaštvo	11
3.2. Analiza siromaštva i socijalne isključenosti na primjeru Republike Hrvatske..	14
3.3. Komparativna analiza Hrvatske sa zemljama Europske unije	22
4. POLITIKE I SMJERNICE ZA SUZBIJANJE SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI U HRVATSKOJ	25
4.1. Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj	25
4.2. Nacionalne politike i smjernice za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti.....	27
4.3. Europska i međunarodna suradnja.....	30
5. ZAKLJUČAK.....	32
LITERATURA	34
POPIS SLIKA	35
POPIS TABLICA.....	36
POPIS GRAFOVA	37
SAŽETAK	38
SUMMARY	39

1. UVOD

Siromaštvo predstavlja sve popularniju temu koja plijeni sve veći interes brojnih dionika diljem svijeta, od pojave suvremenoga doba pa sve do danas. Riječ je o jednom od vodećih međunarodnih problema koji sve više pogađa i Republiku Hrvatsku. O njegovoj ozbiljnosti svjedoče konkretni statistički podaci i brojna istraživanja poduzeta od strane nacionalnih i međunarodnih organizacija, a ista ukazuju i na evidentan nastavak ovoga problema u budućnosti.

Pri istraživanju siromaštva, nameće se potreba integriranog razmatranja niza ostalih pojmova, kao što je i socijalna isključenost. Problematiku socijalne isključenosti postavila je Europska unija, a na primjeru njezinih trenutno važećih strategija vidljivo je kako se definiraju brojni ciljevi i prioritetne mjere za suzbijanje ovoga problema, integrirano s problemom siromaštva. Prema tome, može se zaključiti kako su ovi pojmovi uvjetovani i međusobno vrlo povezani pa ih je kao takve važno i pojmiti te detaljnije istraživati.

Problem siromaštva i socijalne isključenosti na području Republike Hrvatske istražuje se i mjeri već neko duže razdoblje. Međutim, moguće je reći da ozbiljnost u ovim pothvatima biva veća tijekom posljednje dekade, a posebice od pristupanja zemlje Europskoj uniji. Najvažniji pokazatelj pri tome jest stopa rizika od siromaštva, a ona se kreće oko visokih 20%. Prema tome, poduzimaju se ozbiljne aktivnosti, definiraju cjelovite politike i programi te najavljuju ostale akcije usmjerene upravo prema rješenju istoga.

Cilj rada je istražiti značenje pojma siromaštva, kao i povezanost ovoga pojma sa terminom socijalne isključenosti te ostalim relevantnim terminima i procesima. Svrha rada je dati cjelovitu analizu problema siromaštva u Hrvatskoj, kao i definirati potrebite smjernice i aktivnosti za reduciranje i postupno otklanjanje ovog, suvremenog problema.

Rad se sastoji od tri poglavlja: uvoda, analize i zaključka. Prvo poglavlje tiče se teorijskih saznanja u svezi siromaštva. U okviru njega definira se ovaj pojam, ali se daje i analiza teorija i koncepta siromaštva. Posebna pažnja posvećena je apsolutnom, relativnom i takozvanom novom siromaštvu. Sljedeće poglavlje analizira predmetnu problematiku na primjeru Republike Hrvatske. Pri tome se daje analiza osnovnih pokazatelja siromaštva u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na stanje u 2015. godini. U konačnici, posljednje poglavlje rada posvećeno je identifikaciji strategije, smjernica i aktivnosti za reduciranje ovoga problema na nacionalnom teritoriju. Time se predmetna problematika rada zaokružuje u smislenu cjelinu.

Metodologija istraživanja odnosi se na primjenu metode analize i sinteze, induktivne i deduktivne metode, statističke metode, metode komparacije i apstrakcije te metode deskripcije.

2. O SIROMAŠTVU – POJAM, TEORIJE I KONCEPTI

Iako se pojam siromaštva javlja već u ranoj prošlosti, a kao takav spominje već u Bibliji, isti u današnjici poprima sasvim novo značenje i šire razmjere. Može se reći da je riječ o suvremenom i globalnom pojmu, a pri tome se zapravo on poima kao vodeći suvremeni problem globalnog društva, što ukazuje na njegovu ozbiljnost i nameće potrebu za detaljnim proučavanjima i istraživanjima s ciljem reduciranja globalnog siromaštva. “ Da je siromaštvo dosta nejasan i višeznačan pojam ,o tome svjedoče vrlo različite procjene broja siromašnih u nekom društvu , kao i različite metode njihova mjerenja. Jedni ga shvaćaju vrlo usko , kao ekonomsko stanje ili problem osiguranja određene razine dohotka , a drugi ga definiraju vrlo difuzno i široko, uključujući u njega i psihološke faktore kao što su beznađe ili niske aspiracije , slab self-koncept itd.(Z.Šućur,Siromaštvo,Zagreb,2001., str 83.) “

2.1. Pojmovno određenje siromaštva

Ovaj fenomen današnjeg svijeta i društva postaje sve češća tema u javnosti i praksi. Njegovim istraživanjem i praćenjem bave se razne skupine dionika diljem svijeta, a misli se na predsjednike država i vlada, predstavnike zemalja, ministre, nacionalne i međunarodne organizacije te udruge, poslovne subjekte, medije i lokalno stanovništvo. Riječ je o pojmu za koji je zasigurno čuo gotovo svaki čovjek na svijetu i koji je moguće opisati na brojne načine.

U posljednjih nekoliko godina on ekspandira, a danas pogađa oko jedne petine svjetskog stanovništva, a njegov rast očekuje se i u budućnosti (Družić Ljubotina, Kletečki Radović, 2011). O njegovoj povijesti i nastanku postoje različite teorije, no za potrebe istraživanja predmetne problematike smatra se važnim osvrnuti se tek na razdoblje suvremene ekspanzije i razvoja siromaštva.

Tijekom 19. stoljeća javlja se prva ozbiljnija zabrinutost u svezi ovoga pojma. U to vrijeme profesija socijalnog rada izrazila je dugoročnu zabrinutost u svezi istoga i time

postavila vlastiti fokus prema reduciranju siromaštva u svijetu i borbi za ranjive i marginalizirane skupine te članove društva (Družić Ljubotina, Kletečki Radović, 2011).

Vjeruje se da je ovome procesu zapravo doprinijeo rapidan razvoj čovječanstva u posljednjih 30-40 godina. Pri tome se misli na prelaz iz industrijskog razdoblja i ekonomije u ono postindustrijsko, a kasnije i suvremeno. Upravo su te promjene i tranzicije dovele do brojnih globalnih problema poput nestabilnosti vlada i država, zatvaranja poduzeća i gubitka radnih mjesta, produbljivanja razlika između razvijenih i nerazvijenih, kao i bogatih te siromašnih zemalja, nekontroliranog rasta populacije u nerazvijenim zemljama svijeta i redom dalje.

Siromaštvo se najjednostavnije definira kao loš materijalni status, manjak društvene moći, loši uvjeti stanovanja, nepostojanje prava glasa, određeni životni stil i stavovi te slično. U tom kontekstu, ono uglavnom dočarava određeni socijalni status u kojem članovi društva oskudijevaju od dostatne hrane, odjeće, lijekova i ostalih egzistencijalnih i esencijalnih standarda za život (Odekon, 2006).

Ovaj pojam izravno ovisi, a kao takav se i mjeri, s obzirom na prihode pojedinaca, obitelji ili kućanstava kojima se podmiruju svakodnevne osnovne ljudske potrebe. Međutim, mjerenje ovoga pojma na međunarodnoj razini nije toliko jednostavno. Sasvim suprotno, pri njegovu kvantificiranju javljaju se ozbiljni problemi i mnoge nedoumice. Razlog tome očituje se u multidimenzionalnosti i kompleksnosti ovoga pojma. Pri tome se za razliku od apsolutnih prihoda, vrlo često uzimaju u obzir oni relativni, a misli se na komparaciju prihoda pojedinca, obitelji ili kućanstva s referentnim pojedincem ili grupom. Upravo se ovakvom komparativnom analizom dolazi do podataka o značajno većoj razini siromaštva u svijetu (Odekon, 2006).

Danas se definiranje i mjerenje siromaštva u svijetu susreće s brojnim kritikama mnogih autora. Oni ukazuju na opterećenost definicija siromaštva vrijednosnim sustavom onih koji ih kreiraju, utjecaj politike na ovaj proces i slično.

Pristup definiranja ovoga pojma uvelike se razlikuje među državama svijeta, a posebice kada je riječ o skupinama razvijenih, tranzicijskih i nerazvijenih zemalja. Prema tome, definiranje istoga u SAD-u značajno je drugačije nego u Indiji,

Bangladešu, Etiopiji ili drugim krajevima svijeta (Družić Ljubotina, Kletečki Radović, 2011). Život ljudi u ovim državama razlikuje se po mnogočemu, a misli se prije svega na socio-kulturna uvjerenja i stavove, sustav obrazovanja, dostupnost zdravstva, odnos prema obitelji i ostalim segmentima te slično.

Siromaštvo se jednostavno definira kao nedostatak materijalnih sredstava za prihvatljiv životni standard, a s druge strane zahtijeva multidimenzionalnost istraživanja pri čemu je važno uzeti u obzir, pored materijalnih, socijalne, kulturne, političke pa i ekološke aspekte života (Hutton, Redmond, 2000). Upravo se u tome očituje razlika nekadašnjeg i današnjeg, suvremenog poimanja ovoga pojma.

Slijedom navedenog, daje se zaključiti kako je siromaštvo socijalna definicija koja implicira prije svega vrijednosne sudove. Kao takvo, ono biva stanje deprivacije dohotka i drugih izvora, materijalnih, socijalnih i kulturnih, a utječe na zdravlje i životna očekivanja, pristup socijalnim mrežama, zapošljavanje, učenje i poštovanje (Družić Ljubičina, Kletečki Radović, 2011, 8).

Smatra se, a ovime i potvrđuje, da u praksi i teoriji postoji mnoštvo definicija siromaštva. Pri njegovu istraživanju značajno je važnije uzeti u obzir čitav niz čimbenika koji ga određuju i uvjetuju, što implicira njegovu kompleksnost. Kako bi navedeno bilo jasnije, u nastavku se istražuju teorije i koncepti siromaštva te pokazatelji istoga.

2.2. Teorije siromaštva

Kompleksnost ovoga pojma otvara pristup mnogim teorijama i konceptima siromaštva. "Siromaštvo je dugo vremena smatrano božjim >>darom<< ili socijalnom bolešću, tako da nije proučavano kao sociološki fenomen do otprilike 19. stoljeća. No većina je kultura i prije tog vremena nastojala objasniti siromaštvo, ali prihvaćajući uglavnom >>moralni pristup<<. (Z.Šućur, Siromaštvo, Zagreb, 2001., str 40.) ". Važno je istaknuti kako danas ne postoji jedna univerzalna ili najbolja teorija koja ga opisuje i objašnjava. U praksi postoji čitav niz ovakvih teorija, a među njima su i one na makro, mezo i mikro razini. One postavljaju fokus na generalni pojam siromaštva, a pri tome istražuju njegove uzroke poput nezaposlenosti, posljedica, intervencija i mogućih javnih

strategija. U tom kontekstu moguće je govoriti o teoriji nejednakosti, teoriji raspodjele dohotka, teoriji stratifikacije, klasnoj teoriji, neomarksističkoj teoriji, teorija marginalizaciji, teoriji relativne deprivacije, teoriji modernizacije, teoriji ekonomskog rasta i mnogim drugim teorijama (Družić Ljubotina, Kletečki Radović, 2011).

Najpoznatije teorije siromaštva u suvremeno doba jesu teorija deprivacijskog kruga, teorija kulture siromaštva i teorija situacijske prisile (Tablica 1.).

Tablica 1. Teorije siromaštva

TEORIJE SIROMAŠTVA		
Teorija deprivacijskog kruga	Teorija kulture ili subkulture siromaštva	Teorija situacijske prisile
• Seebom Rowntree – 1902.; • „siromaštvo rađa siromaštvo“; • prenosi se s generacije na generaciju; • začarani krug koji nema početak i kraj; • negativan stav prema siromašnim ljudima dovodi do ograničavajućih socijalnih i društvenih prilika.	• Oscar Lewis – 50-ih godina prošloga stoljeća; • siromaštvo je uzrok neprihvatljivih oblika ponašanja; • oprečno je dominantnom kulturnom i društvenom okruženju; • međugeneracijski prijenos ponašanja kroz socijalizaciju; • kultura siromaštva se uči.	• Liebow; • siromaštvo kao reakcija na prisilu situacije; • ovisnost o životnim uvjetima (bolest, nezaposlenosti i sl.); • promjena životnih uvjeta mijenja i otklanja siromaštvo.

Izvor: Izrada autora prema: San, A. (1981.) Poverty and Famines. New York: Oxford University Press.

Kao i sve druge teorije u povijesti ekonomske misli i prakse i ostalih znanosti, tako su se i ove susrele s brojnim pohvalama i kritikama. Dok neki kritiziraju prve dvije teorije kao suviše striktne u prvotnoj misli o generacijskom prijenosu siromaštva, oni drugi navode da se teorija situacijske prisile previše oslanja na jednostavnost ljudskoga ponašanja, koje to uopće nije. O ispravnosti svake od njih moguće je raspravljati na opsežan način, a u praksi se optimalnim smatra kombinirati elemente različitih teorija.

2.3. Apsolutno, relativno i novo siromaštvo

O apsolutnom i relativnom siromaštvu već je bilo riječi u prethodnom tekstu. Apsolutno siromaštvo podrazumijeva postotak stanovništva koje živi ispod određenog iznosa dohotka i on se uzima kao granica siromaštva (Bejaković, 2005). Apsolutna granica siromaštva predstavlja apsolutni minimalni životni standard i uglavnom se temelji na precizno utvrđenoj potrošačkoj košarici prehrambenih proizvoda za koju se smatra da je dostatna za podmirenje minimalnih životnih potreba, uvećanu za ostale troškove poput stanovanja i odjeće. Time je jasno da se ova granica siromaštva uvelike razlikuje među državama s obzirom na sadržaj potrošačke košarice, cijena i ostalih parametara.

Za razliku od prethodne, relativna granica siromaštva utvrđuje isto u odnosu na nacionalni životni standard. Prema njoj, neki pojedinci, unatoč zadovoljenju primarnih i osnovnih životnih potreba, mogu biti smatrani siromašnima ukoliko je njihov standard značajno manji od prosječnog nacionalnog standarda. Ova granica iskazuje se kao postotak medijalnog ili prosječnog dohotka kućanstva (Bejaković, 2005).

Apsolutno i relativno siromaštvo mogu se razmatrati i kao „siromaštvo na rubu opstanka“, odnosno „siromaštvo uslijed nejednakosti“. Apsolutno siromaštvo pri tome podrazumijeva nemogućnost podmirjenja najosnovnijih životnih potreba, dok relativno siromaštvo biva stanje u kojem pojedinci ili grupe ne mogu zadovoljiti one potrebe koje se uzimaju kao dio prihvatljivog životnog standarda (Šućur, n.d.).

Kod mjerenja siromaštva na konkretnom primjeru zemlje vrlo je važno utvrditi pojedine stope siromaštva za skupine društva kako bi se ukazalo na njihove bolje ili lošije položaje u odnosu na ostale i društvo kao cjelinu. Smatra se da je iznimno važno kako se siromaštvo kvantificira jer taj proces uvjetuje kvalitetu odgovarajućih politika za suzbijanje ovog problema.

U praksi se optimalnim smatra uzeti u obzir razinu raspoloživog dohotka ili potrošnje, a ti se podaci dobivaju primarnim ili sekundarnim istraživanjima. Pored toga, osobito je važno razmotriti i identificirati osnovne životne potrebe koje je istim potrebno zadovoljiti.

Osim koncepta apsolutnog i relativnog siromaštva, važno je spomenuti i takozvano novo siromaštvo. Riječ je o suvremenom terminu na čiju je pojavu utjecalo nekoliko čimbenika, a misli se na (Šućur, n.d.):

- erodiranje sustava socijalne sigurnosti;
- masovnu nezaposlenost i nestabilnost zaposlenja;
- financijsku nesigurnost i zaduženost;
- pojavu ranjivih tipova obitelji.

Kao takvo, ono predstavlja siromaštvo koje se javlja kao posljedica krize industrijskog sustava pa se definira kao stanje u kojima su obitelji nemoćne u održavanju dosadašnje razine životnog standarda. U takvoj situaciji javlja se neizvjesnost kao novo, nepredvidivo stanje.

Ovaj se pojam javlja 70-tih godina prošloga stoljeća kao posljedica modernog ili suvremenog načina života, gospodarenja i konkuriranja. Prema tome, može se reći da je isto produkt suvremenoga doba i spomenutih učinaka. Ono primarno označava gubitak sigurnosti u obitelji i pojavu socijalnog isključivanja. U današnjici se kontinuirano promovira značaj integriranog razmatranja siromaštva i socijalne isključenosti. Međutim, mnogi dionici ističu kako je teško razgraničiti ove pojmove. Pri tome je važno ukazati koji je pojam širi i da li su isti međusobno uvjetovani te ostalo.

Novo siromaštvo uglavnom se razmatra integrirano s pojmom socijalne isključenosti. Pri tome se zapravo misli na začarani krug koji odlikuje čvrsta povezanost ovih termina. Detaljnije o socijalnom isključivanju i njegovu odnosu naspram siromaštva slijedi u narednom poglavlju ovoga rada, pri razradi problematike na primjeru Republike Hrvatske.

2.4. Pokazatelji siromaštva

Kako bi se identificirali pokazatelji siromaštva za primjer se uzimaju evidencije Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske. U okviru njih izdvajaju se sljedeći pokazatelji (Državni zavod za statistiku, 2016):

- stopa rizika od siromaštva – prag siromaštva odnosi se na minimalni dohodak potreban određenom kućanstvu za zadovoljenje životnih potreba;

- osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti - osobe koje su u riziku od siromaštva ili su u teškoj deprivaciji ili žive u kućanstvima s niskim intenzitetom rada;
- stopa teške materijalne deprivacije - postotak osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti najmanje četiri od devet stavaka materijalne deprivacije;
- osobe u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada - odnosi se na one osobe (u dobi od 0 do 59 godina) koje žive u kućanstvima čiji je intenzitet rada manji od 0,2;
- stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera - izuzimanje socijalnih transfera iz dohotka utječe na povećanje postotka osoba koje su u riziku od siromaštva s osnovnih 20% na stopu od 31%. Ako se iz dohotka izuzmu i socijalni transferi i mirovine, tada stopa rizika od siromaštva iznosi 45,2%;
- stopa rizika od siromaštva određena prema pragu rizika od siromaštva iz 2012. godine - uzima u obzir promjene u troškovima života i izračunana je na temelju deflacioniranog praga rizika od siromaštva iz 2012. godine;
- prosjek raspoloživog dohotka po kućanstvu – prosjek ukupnog dohotka u kućanstvu.

Važno je istaknuti kako predmetna nacionalna organizacija primjenjuje drugačiju metodologiju od onih na međunarodnoj razini. Na primjer, Svjetska banka (engl. *The World Bank*) identificira i mjeri sljedeće pokazatelje siromaštva (Starc, 2006, 13);

- stan s manje od 10m² po osobi;
- nema priključak na struju;
- nema WC u stanu;
- nema kupaonicu u stanu;
- nema tekuću vodu;
- nema priključak na kanalizaciju;
- nema telefon;
- nema televizor;
- nema hladnjak ili zamrzivač;
- nema stroj za pranje rublja.

Na jednaki način moguće je identificirati razičite pokazatelje siromaštva i na primjeru istraživanja ostalih međunarodnih organizacija. Detaljnije o ovim pokazateljima i konkretnim vrijednostima istih na primjeru Republike Hrvatske slijedi u narednom poglavlju rada.

3. SIROMAŠTVO I SOCIJALNA ISKLJUČENOST U REPUBLICI HRVATSKOJ

O povezanosti siromaštva i socijalne isključenosti bilo je riječi u prethodnom poglavlju, međutim u okviru ovoga poglavlja daje se detaljnija analiza ove problematike. To se smatra osobito značajnim s obzirom da se ovaj problem uzima kao jedan od izraženijih problema na teritoriju Hrvatske u suvremeno doba. Slijedom navedenog, u nastavku slijedi pregled pokazatelja siromaštva u ovoj državi, kao i analiza socijalne isključenosti.

3.1. Socijalna isključenost i siromaštvo

S pojavom suvremenoga doba, socijalna isključenost postala je jedna od najpopularnijih tema u okviru društvenih znanosti. Prema mišljenju mnogih znanstvenika, ovaj pojam ujedno je i vodeći problem suvremenoga doba i društva, koji je čak izraženiji od siromaštva i marginalizacije.

Javlja se 1989. godine kao sastavni dio preambule Europske socijalne povelje, temeljnog dokumenta Vijeća Europe o socijalnim pravima (Starc, ur., 2006). Ovaj dokument doživljava značajnije izmjene 1996. godine, a tada ovaj pojam zamijenjuje termin borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Posljedično, moguće je zaključiti kako je tvorac potrebe integriranog istraživanja i razmatranja ovih pojmova upravo Europska unija.

Uslijed učinaka socijalne politike Europske unije 90-ih godina prošloga stoljeća nastaje model otvorene koordinacije u 2000. godini, kao strategija za borbu protiv navedenog (Tablica 2.).

Tablica 2. Model otvorene koordinacije – Politika socijalnog uključivanja u Europskoj uniji

Zajednički ciljevi u području siromaštva i socijalne isključenosti	• sumit u Nici 2000. godine – revidirani 2002. godine; • promjene do 2010. godine – zaposlenost, socijalna politika, zdravlje.
Nacionalni akcijski planovi protiv navedenoga	• <i>National Actions Plans on Social Inclusion</i> ili NAPs/incl – zajednički ciljevi država članica; • prvi planovi u 2001. godini na razini 15 članica EU; • 10 novih članica podnijelo je prve akcijske planove u 2004. godine za razdoblje do sredine 2006. godine.
Zajednički memorandumi o zajedničkom uključivanju	• <i>Joint Inclusion Memoranda</i> ili JIMs – prethodili su NAPs/incl procesu; • dočaravaju situaciju i prioritete u politici vezane uz siromaštvo;
Zajedničko izvješće o socijalnom uključivanju	• odgovor tijela EU na NAPs/incl; • prvo je podneseno 2001. godine; • od 2005. godine – Izvješće o socijalnoj zaštiti i socijalnom uključivanju.
Pokazatelji socijalne uključenosti u EU	• Leakenski pokazatelji od 2001. godine; • Tri razine: primarni pokazatelji financijskog siromaštva, sekundarni pokazatelji koji nadopunjuju prethodne i pokazatelji koje zemlje same odluče nadodati.

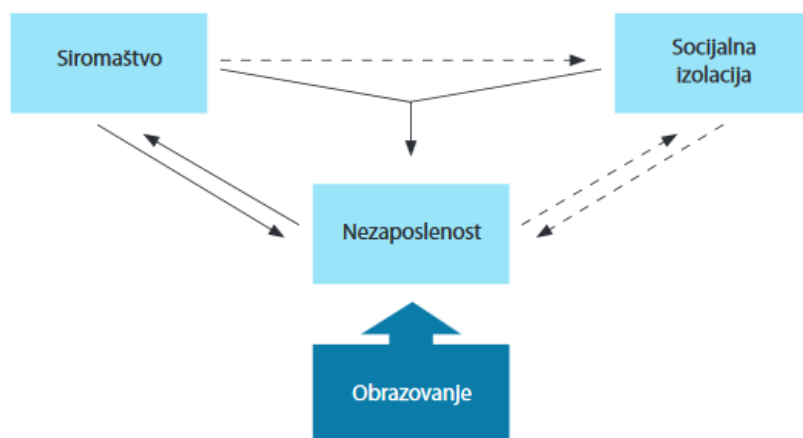
Izvor: Izrada autora prema: Starc, N. Ur. (2006.) *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost*. Dostupno na:

<https://esociologyveraintroduction.wikispaces.com/file/view/Siromastvo,+nezaposlenost+i+so cijalna+isključenost.pdf>. Datum posjete: 25.05.2017., str. 10.

Vidljivo je kako se problematika siromaštva i socijalne isključenosti integrirano javlja tek prije 20-ak godina. Najvažniji doprinos identificiranju ovoga problema i povezanosti istoga sa siromaštvom dala je upravo Europska unija koja danas provodi ujedno i najkonkretnije aktivnosti za suzbijanje istih.

Isključenost je optimalno pojmiti kao začarani krug koji ima tri sastavnice (Slika 1.).

Slika 1. Sastavnice socijalne isključenosti

Izvor: Starc, N. Ur. (2006.) *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost*. Dostupno na: <https://esociologyverainroduction.wikispaces.com/file/view/Siromastvo,+nezaposlenost+i+so+cijalna+iskljucenost.pdf>. Datum posjete: 25.05.2017., str. 12.

Evidentno je kako ove sastavnice bivaju povezane i utječu jedna na drugu pa je riječ o začaranom krugu. Međutim, u ovome primjeru moguće je identificirati početak istoga, koji generalno kreće od gubitka posla. To izravno utječe na nemogućnost zadovoljenja potreba i pojavu siromaštva. Rezultat toga jesu značajno pogoršani životni uvjeti, a u konačnici i socijalna izoliranost pojedinca. Ovakva situacija utječe nepovoljno i na mnoge druge aspekte, a misli se na prijateljske odnose, raspad braka uslijed nesigurnosti i problema te redom dalje.

Logičnim slijedom, smatra se da na reduciranje ovoga problema izravno utječe izoliranost s tržišta rada. Takvo shvaćanje nameće potrebu percepcije obrazovanja kao vodećeg generatora socijalnog uključivanja, a time i kao jednog od vodećih rješenja problema siromaštva.

Prema dostupnim podacima daje se zaključiti kako su novo siromaštvo i socijalna isključenost osobito pogodili Republiku Hrvatsku u posljednjih nekoliko godina, a na to su utjecali procesi poput tranzicijskog razdoblja ove države, prilagodbe na novonastale uvjete uslijed pristupanja Europskoj uniji i ostalo. Detaljnije o tome slijedi u narednom poglavlju.

3.2. Analiza siromaštva i socijalne isključenosti na primjeru Republike Hrvatske

Problem siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj postaje jedan od vodećih nacionalnih problema koji poprima sve veće razmjere. To se prije svega očituje u trendu rasta udjela siromašnih i socijalno izoliranih ili isključenih građana. "Očito je da je broj siromašnih značajno porastao u svim bivšim socijalističkim zemljama pa tako i u Hrvatskoj. Razloge povećanja siromaštva u našem društvu treba tražiti u: ratnim zbivanjima, tranziciji, koja sama po sebi vodi povećanoj nezaposlenosti i osiromašivanju, neefikasnosti sistema socijalne sigurnosti i drugih tipova socijalne zaštite, koji ne uspijevaju spriječiti >>upadanje<< pojedinaca u siromaštvo niti <<izbaviti<< one pojedince koji već jesu u siromaštvu. Neosporno je da je zadnjih desetak godina došlo do rapidnog opadanja životnog standarda svih slojeva društva, a posebice onih koji žive isključivo od vlastitih plaća. (Z.Šućur, Siromaštvo, Zagreb, 2001., str 135)". Konkretnije aktivnosti u praćenju, arhiviranju i suzbijanju ovoga problema zbivaju se u posljednjih nekoliko godina, a posebice od pristupanja Hrvatske Europskoj uniji.

Istraživanje siromaštva i socijalne isključenosti u ovoj se državi provodi na temelju ankete o dohotku stanovništva, a njezina provedba usklađena je s uredbama Europske unije i EUROSTAT ovom metodologijom propisanim za istraživanje EU-SILC (engl. *Statistics on Income and Living Conditions*). Riječ je o obveznom istraživanju u EU koje ujedno biva i referentni izvor podataka za praćenje statistike dohotka, siromaštva i socijalne isključenosti. S obzirom na članstvo, sve države EU obvezne su godišnje provoditi ovo istraživanje (Državni zavod za statistiku, 2016).

O pokazateljima siromaštva prethodno se raspravljalo. Isti, koji se analiziraju u nastavku, temelje se na konceptu relativnog siromaštva koje u obzir uzima raspoloživi dohodak kućanstva, broj članova ili veličinu kućanstva te distribuciju dohotka unutar populacije. Vodeći među njima je pokazatelj stope rizika od siromaštva, koji je u 2015. godini iznosio čak 20% (Državni zavod za statistiku, 2016). Pri tome on ukazuje da 20% ukupnog stanovništva Hrvatske raspolaže ekvivalentnim dohotkom ispod praga rizika od siromaštva.

Detaljnije o pokazateljima siromaštva u Hrvatskoj slijedi u nastavku (Tablica 3.).

Tablica 3. Pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2015. godine

Pokazatelj	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Stopa rizika od siromaštva (%)						
Ukupno	20,6	21,1	20,5	19,5	19,4	20,0
Muški	19,8	20,0	19,4	18,8	18,7	19,3
Žene	21,4	22,1	21,6	20,3	20,1	20,6
Prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo (kn)	25 200	24 240	24 122	22 916	23 760	25 000
Prag rizika od siromaštva za kućanstvo s 2 odrasle osobe i 2 djece (kn)	52 920	50 904	50 656	48 124	49 896	52 500
Osobe u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti (%)	-	32,7	32,3	29,9	29,3	29,1
Stopa materijalne deprivacije; 3 ili više stavki (%)	32,2	34	35,3	34,6	34,1	32,8
Intenzitet materijalne deprivacije, prosječan broj stavki	3,9	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6
Relativni jaz rizika od siromaštva (%)	28,6	27,4	28,8	28,1	27,9	26,5
Nejednakost distribucije dohotka; kvintilni omjer (S80/S20)*	5,5	5,4	5,4	5,3	5,1	5,2
Ginijev koeficijent**	0,32	0,31	0,31	30,9	30,2	30,6
Stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera (nisu uključeni u dohodak; %)	25,3	30,7	30,4	29,7	29,9	31,0
Stopa rizika od siromaštva prije soc. transfera (mirovine i soc. transferi nisu uključeni u dohodak; %)	32,8	46,7	45,7	44,6	45,2	45,2

Izvor: Izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2017.) *Osobna potrošnja i pokazatelji siromaštva.* Dostupno na:

<http://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Osobna%20potrosnja%20i%20pokazatelji%20siromastva/Osobna%20potrosnja%20i%20pokazatelji%20siromastva.htm>. Datum posjete:

09.06.2017.

* pokazatelj dohodovne nejednakosti koji mjeri odnos između petoga i prvoga kvintila distribucije dohotka, tj. odnos ukupnoga ekvivalentnog dohotka 20% populacije s najvećim dohotkom i ukupnoga ekvivalentnog dohotka 20% populacije s najmanjim dohotkom.

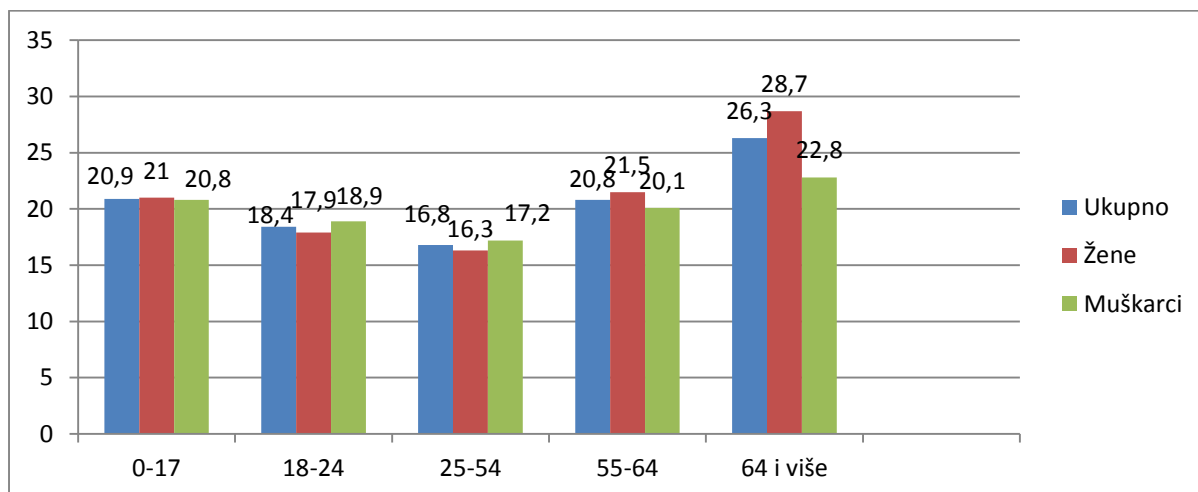
** mjera nejednakosti raspodjele dohotka. Što je vrijednost bliža 100%, to je dohodovna nejednakost veća.

Vidljivo je da stopa rizika od siromaštva od 2011. godine pada, sve do 2015. godine kada je zabilježen njezin rast. Te godine ona je iznosila 20%. Prag rizika od siromaštva, izražen u kunama opada sve do 2014. godine, nakon čega bilježi rast. Udio osoba u riziku od siromaštva u promatranom razdoblju pada, no na kraju istoga iznosi visokih 29,1%. Važno je uočiti značajniji rast Ginijeva koeficijenta od 2013. godine, koji ukazuje na izrazitu nejednakost raspodjele dohotka. Vrlo visoke udjele pokazuje i stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera.

S ciljem kvalitetnije analize trenutne situacije u Hrvatskoj, u nastavku se daje detaljnija analiza pokazatelja siromaštva u 2015. godini, posljednjoj godini za koju postoje javno dostupni podaci. U predmetnoj godini, za razliku od stope rizika od siromaštva koja je iznosila 20%, stopa rizika od socijalne isključenosti iznosila je više od 29%. U istoj godini, prosječni raspoloživi dohodak po kućanstvu iznosio je 84 293 kune, dok je prosjek ekvivalentnog raspoloživog dohotka iznosio 46 471 kuna (Državni zavod za statistiku, 2016).

Stopa rizika od siromaštva izraženija je na primjeru žena i osoba u dobi do 17 godina te od 55 godina na dalje. Pri tome se izdvaja ozbiljan problem siromaštva u djece u Hrvatskoj (Graf 1.).

Graf 1. Stopa rizika od siromaštva u 2015. godine prema spolu i dobi (%)

Izvor: Izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2016.) *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015. godini.* Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/14-01-01_01_2016.htm. Datum posjete: 09.06.2017.

Prema danim podacima, jasno je kako je najmanji rizik od siromaštva prisutan kod osoba u dobi od 25 do 54 godina starosti, pri čemu su nešto zastupljenije žene, za razliku od ostalih dobnih skupina gdje su one izloženije ovome riziku. Osim analize ovoga pokazatelja prema dobnoj strukturi, isti je važno razmotriti i s gledišta statusa aktivnosti, odnosno radnoga statusa (Tablica 4.).

Tablica 4. Stopa rizika od siromaštva prema statusu u aktivnosti u 2015. godini (%)

Status aktivnosti	Ukupno	Muškarci	Žene
Rade	5,9	7,0	4,6
Zaposleni	4,9	6,0	3,6
Samozaposleni	15,3	14,5	16,8
Ne rade	29,6	29,8	29,4
Nezaposleni	42,8	48,0	37,7
Umirovljenici	22,1	20,3	23,5
Ostali neaktivni	32,4	29,6	33,5

Izvor: Izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2016.) Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015. godini. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/14-01-01_01_2016.htm. Datum posjete: 10.06.2017.

Kao što je i očekivano, riziku od siromaštva najizloženiji su nezaposleni i to nešto više muškarci. Zatim slijede ostali neaktivni i umirovljenici. To su ujedno i najogađenije skupine građana u Hrvatskoj s gledišta siromaštva i socijalne isključenosti. Na primjeru osoba koje rade, siromaštvu su izloženiji samozaposleni i to žene. Pri tome je moguće dati relaciju ovoga podatka s problematikom žena na tržištu rada, a posebice u okviru poduzetništva.

Stopa rizika od siromaštva iskazuje se i prema tipu kućanstva. Njezin pregled za predmetnu godinu slijedi u nastavku (Tablica 5.).

Tablica 5. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva i prema intenzitetu rada kućanstva u 2015. godini (%)

STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA TIPU KUĆANSTVA	
Kućanstva bez uzdržavane djece	22,5
Jednočlano kućanstvo	38,6
-Muškarci	34,3
-Žene	41,1
Jednočlano kućanstvo, osoba mlađa od 65 godina	36,0
Jednočlano kućanstvo, osoba stara 65 i više godine	40,4
Dvije odrasle osobe	22,7
Dvije odrasle osobe mlađe od 65 godine	20,5
Dvije odrasle osobe, barem jedna starija od 65 godina	24,3
Dvije ili više odraslih osoba	18,7
Tri ili više odraslih osoba	15,2
Kućanstva s uzdržavanom djecom	17,9
Jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece	33,1
Dvije odrasle osobe s jednim djetetom	15,3
Dvije odrasle osobe s dvoje djece	16,8
Dvije odrasle osobe s troje ili više djece	34,1
Dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	17,4
Tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	13,9
STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA INTENZITETU KUĆANSTVA	
Kućanstva bez uzdržavane djece	
Vrlo niski intenzitet rada (0-0,2)	59,0
Niski intenzitet rada (0,2-0,45)	29,6
Srednji intenzitet rada (0,45-0,55)	5,2
Visoki intenzitet rada (0,55-0,85)	2,7
Vrlo visoki intenzitet rada (0,85-1)	1,1
Kućanstva s uzdržavanom djecom	
Vrlo niski intenzitet rada (0-0,2)	75,7
Niski intenzitet rada (0,2-0,45)	28,0
Srednji intenzitet rada (0,45-0,55)	22,7
Visoki intenzitet rada (0,55-0,85)	7,3
Vrlo visoki intenzitet rada (0,85-1)	1,3

Izvor: Izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2016.) Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015. godini. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/14-01-01_01_2016.htm. Datum posjete: 12.06.2017.

Na temelju navedenih podataka daje se zaključiti da su riziku od siromaštva izloženija kućanstva bez uzdržavane djece, kod kojih taj postotak iznosi 22,5%, a kod kućanstava s uzdržavanom djecom 17,9%. Riječ je o iznenađujućem podatku, uzme li se u obzir činjenica da kućanstva bez uzdržavane djece imaju manje troškove života, a eventualna pomoć države obiteljima s djecom (npr. dječji doplatak) vrlo je niska.

U kućanstvima bez uzdržavane djece najizraženija riziku su jednočlana kućanstva žena i osoba starijih od 65 godina (umirovljenika). Pri tome su najmanje stope ovoga pokazatelja zabilježene na primjeru kućanstava s tri ili više odraslih osoba, kao i onih s dvije ili više odraslih osoba. To je i očekivano s obzirom da u takvim kućanstvima u pravilu rade sve ili većina odraslih, čime je jednostavnije podmiriti životne potrebe i troškove.

Na primjeru kućanstava s uzdržavanom djecom, najveća stopa rizika od siromaštva prisutna je na primjeru kućanstava koje uzdržava jedan roditelj ili kućanstava s dvije odrasle osobe te troje ili više djece. Takvi podaci ne čude uzme li se u obzir omjer prihoda jednog zaposlenog i troškova kućanstva s jednim odraslim roditeljem i dvoje ili više djece, kao i troškovi obitelji dvoje odraslih i troje ili više djece. Najniža stopa rizika od siromaštva je na primjeru kućanstva u kojem žive dvije odrasle osobe i jedno dijete, s obzirom da te obitelji imaju i najmanje troškove u skupini kućanstava s uzdržavanom djecom.

Nadalje, najveće stope rizika od siromaštva imaju kućanstva s ili bez uzdržavane djece, a koja imaju vrlo nizak te nizak intenzitet rada. To je sasvim i očekivano, kao i to da je taj rizik ipak izraženiji kod kućanstava s djecom.

U nastavku slijedi analiza pokazatelja materijalne deprivacije za isto razdoblje (Tablica 6.).

Tablica 6. Pokazatelji materijalne deprivacije u 2015. godini

Postotak osoba koje žive u kućanstvu koje:	
-nisu u mogućnosti priuštiti si grijanje u najhladnijim mjesecima (%)	9,9
-nisu u mogućnosti priuštiti si tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće (%)	65,8
-nisu u mogućnosti priuštiti si svaki dan obrok koji sadrži meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent (%)	14,4
-nisu u mogućnosti podmiriti neočekivani financijski izdatak (%)	59,8
-kasne s plaćanjem računa za režije (%)	28,7
Mogućnost spajanja kraja s krajem (%)	
-vrlo teško	22,7
-teško	31,7
-s malim poteškoćama	34,8
-lako	7,9
-vrlo lako	2,6
Financijsko opterećenje ukupnim troškovima stanovanja (%)	
-znatno financijsko opterećenje	62,0
-s financijskim opterećenjem	34,5
-bez financijskog opterećenja	3,5
Stopa materijalne deprivacije (3 ili više stavki; %)	32,8
Intenzitet materijalne deprivacije, prosječan broj stavki	3,6

Izvor: Izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2016.) Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015. godini. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/14-01-01_01_2016.htm. Datum posjete: 12.06.2017.

Poražavajući podaci svjedoče da više od 65% građana Hrvatske nije u mogućnosti priuštiti si jedan godišnji odmor u trajanju od sedam dana tijekom godine. Pored toga, gotovo 60% građana ne može podmiriti neočekivane financijske izdatke tijekom mjeseca. Nešto više od 28% građana kasni s plaćanjem režija, dok više od 14% nije u mogućnosti priuštiti si svakodnevno primjereni obrok. U konačnici, gotovo 10% građana nema adekvatno grijanje tijekom zimskih mjeseci.

Najviše je onih koji sve obveze podmiruju s malim poteškoćama, a slijede oni koji to čine teško i vrlo teško. Ukupan udjel ovih osoba iznosi gotovo 90% ukupnog broja

stanovnika, što ukazuje na to da s jednostavnošću svoje ukupne obveze podmiruje tek 10% Hrvata.

Financijsko opterećenje ukupnim stanovanjem ima više od 96% građana, a stopa materijalne deprivacije iznosi vrlo visokih 32,8%.

Analizom dohotka i potrošnje diljem Hrvatske moguće je ukazati na heterogenost siromaštva i socijalne isključenosti. To znači da su neki dijelovi zemlje više pogođeni ovim problemima od ostatka teritorija. Rezultat je to istraživanja poduzetog od strane Državnog zavoda za statistiku i Svjetske banke, s ciljem reduciranja ovog nacionalnog problema. Ovim istraživanjem zapravo se izvršilo mapiranje Hrvatske, s posebnim naglasom na prostornu distribuciju dohotka, standarda i siromaštva na teritoriju ove države (The World Bank, 2016).

Pri tome su ova dva tijela izradila karte siromaštva prema dohotku i potrošnju za subnacionalna područja, a one se temelje na detaljnoj georeferenciranoj bazi podataka s informacijama o prostornoj distribuciji siromaštva i služe kao pomoć u donošenju politika smanjenja regionalnih razlika i iskorjenjivanja siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj (The World Bank, 2016).

Dobiveni podaci ukazuju da je 2011. godine u kontinentalnoj regiji ukupna stopa siromaštva iznosila 19,4%, dok je ista u jadranskoj regiji iznosila 12,6%. Pri tome je prema dohodovnoj metodi, ukupna stopa siromaštva u 2011. godini iznosila 19,2%, dok je prema anketnoj metodi ona bila veća, odnosno 20,4%. Slijedom navedenog, u spomenutoj godini, 803.000 osoba raspolagalo je godišnjim ekvivalentnim dohotkom nižim od 24.000 kuna (prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo). Najniže stope siromaštva bile su zabilježene u Zagrebu, 9,8% te Primorsko-goranskoj i Istarskoj županiji, 11,9%. Isto tako, najviše stope siromaštva imale su Brodsko-posavska županija s 35,9%, Virovitičko-podravska županija s 33,4 % i Vukovarsko-srijemska županija s 31,9% (Hrvatska izvještajna agencija, 2016).

Prema potrošnoj metodi, procijenjena stopa rizika od siromaštva u Hrvatskoj iste godine iznosila je 17,1%, dok je anketna metoda iznosila 16,3%. To pokazuje da je čak 717 000 građana imalo ekvivalentnu godišnju potrošnju nižu od 23 919 kuna (prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo). Najniže stope rizika od siromaštva

zabilježene su ponovno u Zagrebu, 5,9 %, te Primorsko-goranskoj županiji , 9,1 %, dok su najviše stope imale Požeško-slavonska županija s 32,5%, Brodsko-posavska s 33,9% i Karlovačka županija s 34,3% (Hrvatska izvještajna agencija, 2016).

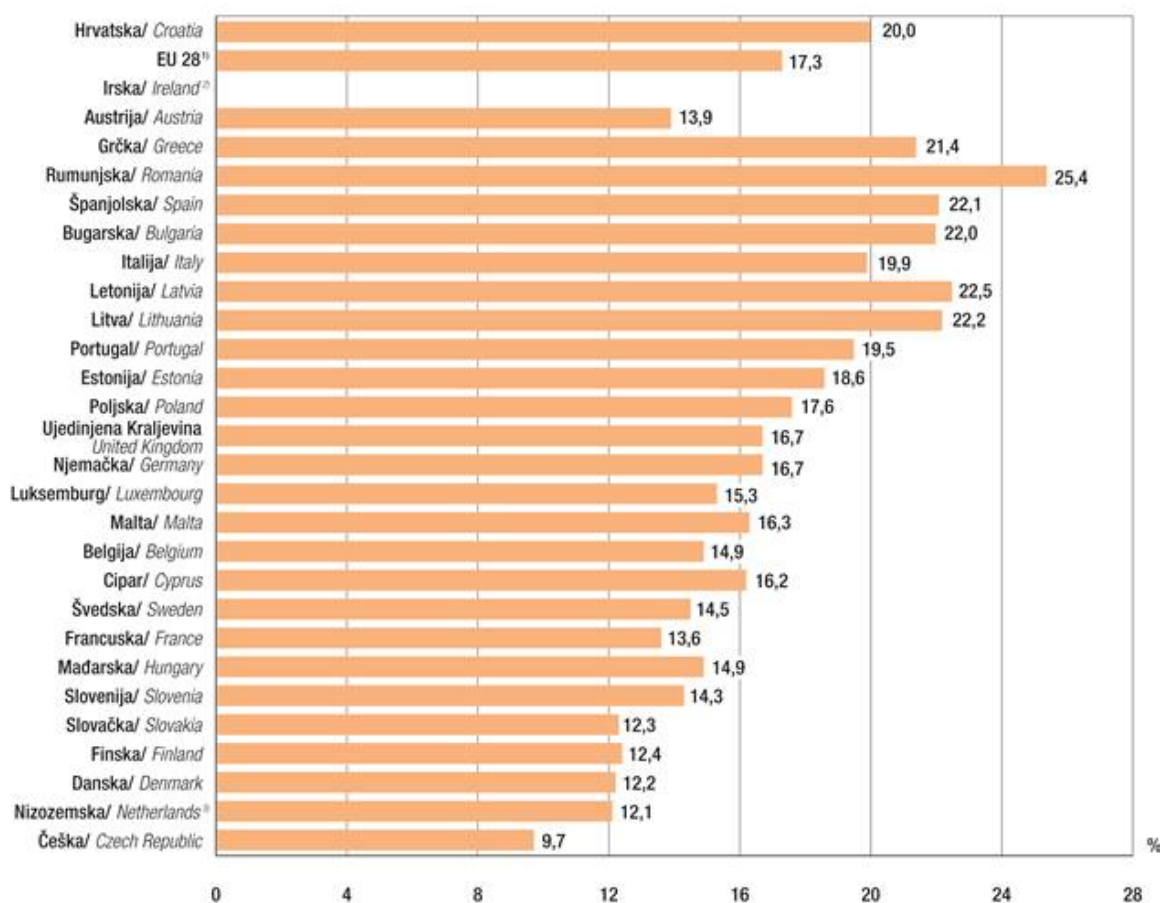
Vjeruje se kako se ovim pothvatom uvelike doprinijelo razumijevanju problematike siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj, prostornoj distribuciji ovoga problema i nejednakosti među županijama, općinama i gradovima. Posljedično, ova istraživanja poslužila su, a to će i u budućnosti, kao osnova za definiranje strategije, politika i smjernica za suzbijanje ovoga problema.

3.3. Komparativna analiza Hrvatske sa zemljama Europske unije

S obzirom da je Hrvatska punopravna država članica Europske unije, smatra se korisnim dati komparaciju siromaštva u Hrvatskoj s onim na razini ostalih zemalja Europske unije. Pri tome se naglašava kako je ovaj problem na čitavom teritoriju EU reguliran Strategijom Europa 2020, kao i pojedinačnim nacionalnim strategijama za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti, javnim državnim politikama i ostalim smjericama nacionalne razine, ali i nižih, regionalnih te lokalnih razina.

Komparativna analiza stope rizika od siromaštva u Europskoj uniji slijedi u narednom grafu (Graf 2.).

Graf 2. Analiza stope siromaštva u zemljama Europske unije u 2015. godini

Izvor: Izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2016.) *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2015. godini.* Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/14-01-01_01_2016.htm. Datum posjete: 14.06.2017.

U promatranom razdoblju ne postoje podaci o navedenom za Irsku, dok se za EU iznose procijenjeni podaci. Najvišu stopu rizika od siromaštva imala je Rumunjska s 25,4%, a slijede Letonija s 22,5% i Litva s 22,2%. Veće stope rizika od siromaštva od Hrvatske imale su i Španjolska, Bugarska i Grčka.

Najniže stope rizika od siromaštva zabilježene su u Češkoj 9,7%, Nizozemskoj 12,1%, Danskoj 12,2%, Slovačkoj 12,3% i Finskoj 12,4%.

Najviše osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti zabilježeno je u Bugarskoj 41,3%, Rumunjskoj 37,3% i Grčkoj 35,7%. Najmanje ovih osoba zabilježeno je u

Češkoj 14% i Švedskoj 16%, dok je taj postotak u Hrvatskoj iznosio 29,1% (Državni zavod za statistiku, 2017).

Na temelju ovih podataka daje se zaključiti kako stopa gospodarske razvijenosti, visina ukupnog BDP-a i BDP-a po stanovniku ne generiraju izravno i niže stope rizika od siromaštva. Naime, vidljivo je da neke manje razvijene države EU imaju najniže stope rizika od siromaštva i socijalne isključenosti poput Češke. Razvijena Njemačka, Velika Britanija ili Luksemburg nalaze se na polovici ovih vrijednosti, to jest u sredini između najviših i najnižih stopa rizika od siromaštva.

Slijedom navedenog, zaključuje se kako na ovaj problem izravno utječu, pored ekonomske aktivnosti, socijalni aspekti, uloga vlade u definiranju i provedbi politika za suzbijanje istoga, kao i angažman nižih teritorijalnih jedinica u borbi protiv istoga. Kakvo je stanje u Republici Hrvatskoj po tom pitanju biti će jasnije u narednom poglavlju.

4. POLITIKE I SMJERNICE ZA SUZBIJANJE SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI U HRVATSKOJ

Na razini Europske unije provodi se cjeloviti program borbe protiv siromaštva, socijalne isključenosti i diskriminacije. On se odnosi na sve države članice pa tako i na Hrvatsku. U tu svrhu definirana je spomenuta Strategija Europa 2020, ali su također provedeni i brojni pilot projekti i programi, usvojeni razni ugovori i ostali akti, izglasane Direktive (o rasnoj jednakosti 2000/43/EZ, o jednakom postupanju pri zapošljavanju 2000/78/EZ, o jednakom postupanju sa ženama i muškarcima 2006/54/EZ) te predstavljene razne poticajne mjere (Kraatz, 2016). Međutim, pored regulacije ovoga problem na razini EU važno je isti regulirati i politikama, strategijama te ostalim smjernicama na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

4.1. Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj

Predmetni dokument vrijedi za razdoblje od 2014. do 2020. godine, a usklađen je s onim na razini Europske unije. Ovaj temeljni dokument u službi je osiguranja sustavnog i zajedničkog pristupa svim relevantnim dionicima u rješavanju predmetnog problema. Njegova svrha, pored navedenog, je osiguranje minimalnog standarda najugroženijim skupinama lokalnog društva (Vlada, 2014).

Strukturno sadrži pregled postojećeg stanja u Hrvatskoj, kao i uzroka koji su do njega doveli. Pri tome se jasno identificiraju najranjivije skupine društva koje su izložene ovom problemu, uz načelnu orijentiranost na pojedinca i njegove potrebe. Nadalje, ista definira tri prioriteta u procesu borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, a misli se na (Vlada, 2014, 16-17):

- borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu – sukladno jednom od ciljeva Strategije Europa 2020; smanjenje broja osoba u riziku od siromaštva za 150 000 stanovnika s posebnim naglaskom na najranjivije osobe kao što su mladi, osobe s invaliditetom, umirovljenici i Romi; povećanje udjela populacije u dobi od 30 do 34 godine sa završenim tercijarnim

obrazovanjem za 35%, povećanje zaposlenosti do 2020. godine na 59%; smanjiti udio ranog napuštanja školovanja na 4% do 2020. godine;

- sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih uz smanjenje broja siromašnih i socijalno isključenih – osiguranje kvalitetnih i dostupnih usluga za djecu te poticati visoko obrazovanje i cjeloživotno učenje, kao i osigurati socijalne usluge za sve građane; razvoj stambene politike; veće korištenje EU fondova;
- uspostavu koordiniranog sustava potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti – uspostava koordinacije i suradnje na svim razinama, kao i provedba kvalitetnih i kontinuiranih analiza stanja u državi i na međunarodnoj razini.

Ovaj dokumenti promovira Anti diskriminacijsku politiku, koja biva polazni princip u ostvarenju ovih prioriteta i ciljeva. Za njihovu realizaciju predviđeno je osam strateških područja, među kojima je imperativno područje obrazovanje i cjeloživotno učenje, a slijede zapošljavanje i pristup zapošljavanju, stanovanje i dostupnost energije, pristup socijalnim naknadama i uslugama, pristup zdravstvenom sustavu, skrb o starijim osobama, borba protiv zaduženosti i financijska neovisnost te ujednačen regionalni razvoj (Vlada, 2014, 2).

Detaljnije o svakom strateškom području slijedi u narednom dijelu ovoga poglavlja pri razradi posebnih politika za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti. Naime, iako su ova strateška područja sastavni dio predmetne Strategije, ona zapravo predstavljaju skup politika kojima se navedeno nastoji realizirati u praksi.

Svako strateško područje sadrži nekoliko glavnih strateških aktivnosti koje će osigurati uspješnu provedbu istih. Definirani način provedbe ovih područja detaljnije je razrađen u okviru trogodišnjeg programa izvedbe na nacionalnoj razini, koji također zahtijeva izradu adekvatnih dokumenata na regionalnim i lokalnim razinama.

4.2. Nacionalne politike i smjernice za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti

U ovome dijelu rada detaljnije se prikazuju strateška područja, točnije nacionalne politike koje doprinose borbi protiv predmetnog problema u Hrvatskoj.

Prvo među njima je područje obrazovanja i cjeloživotnog učenja. U okviru ovoga područja osnova je provedba obrazovne i znanstvene politike koja ima nekoliko ciljeva, a u konačnici doprinosi reduciranju problema siromaštva i socijalne isključenosti.

Ova politika postavlja poseban fokus na najugroženije skupine stanovnika, ali i na ostala kritična područja poput (Vlada, 2014, 16):

- ranih faza obrazovanja;
- poticanja vertikalne prohodnosti u sustavu obrazovanja;
- sufinanciranja međumjesnog javnog prijevoza;
- materijalnih potpora Romima i slabije imućnim građanima;
- programa učenja hrvatskog jezika za tražitelje azila, azilante i strance;
- posebni programi za djecu s poteškoćama;
- poticanja visokog obrazovanja – besplatno studiranje, stipendiranje i slično;
- promocije cjeloživotno učenje.

Već je i u prethodnom tekstu bilo riječi o tome kako se obrazovanje uzima kao jedan od najvažnijih alata za borbu protiv siromaštva i napuštanje začaranog kruga.

Sljedeće područje je zapošljavanje i pristup zapošljavanju, a određeno je nacionalnom politikom zapošljavanja i osposobljavanja. Ona postavlja naglasak na najugroženije skupine kao što su dugotrajno nezaposlene, mladi bez radnog iskustva, invalidi, Romi i ostali (Vlada, 2014, 16). Cilj ove politike je osiguranje pravne i socijalne sigurnosti zaposlenih i nezaposlenih osoba u Hrvatskoj, poticati poduzetništvo i samozapošljavanje (projekti, financijske pomoći, poduzetnički inkubatori i slično),

osigurati uspješniju provedbu Programa stručnog osposobljavanja i zapošljavanja Hrvatskih branitelja te djece hrvatskih branitelja, unaprijediti sustav usklađivanja obrazovanja s potrebama nacionalnog gospodarstva i provesti sveobuhvatno informiranje i kontrolu provedbe ovih aktivnosti.

Sljedeće područje odnosi se na stanovanje i dostupnost energije, a uređeno je sukladno stambenom politikom, pravima i sustavom u Hrvatskoj. smjernice i aktivnosti koje pripadaju ovoj politici i području su (Vlada, 2014, 27):

- unapređenje sustava najamnog stanovanja putem programa za izradu modela stanovanja;
- osnivanje i potpora programima prihvatilišta i programa nužnog smještaja putem programa za beskućnike i azilante, osnivanjem pučkih kuhinja i korištenjem nacionalnih kapaciteta za stanovanje;
- učinkovito gospodarenje energijom u graditeljstvu putem unapređenja mehanizama energetske učinkovitosti;
- unapređenje standarda stanovanja ranjivih skupina kroz Arhitektonsku politiku Republike Hrvatske, obnovom kuća i stanova, provedbom Regionalnog programa stanovanja i sličnim aktivnostima;
- osiguranje prostora i potpora programima stambenih zajednica putem deindustrijalizacije i provedbom županijskih te lokalnih socijalnih programa;
- osiguranje stambenih jedinica za stradalnike Domovinskog rata;
- unapređenjem stanovanja na slabije razvijenim i demografski ugroženim područjima kroz stambene programe Strategije regionalnog razvoja.

Vidljivo je da je ovo područje usko povezano s mnogim socijalnim i regionalnim programima, planovima i strategijama. Time ono zadire u ostala kritična područja i nacionalne probleme, a njegovom realizacijom doprinosi se uspješnom izvršenju istih. Prema tome moguće je govoriti o induktivnom i multiplikativnom efektu ovoga, ali i ostalih područja.

Pristup socijalnim naknadama i uslugama temelji se na načelu supsidijarnosti i opće socijalne politike. U okviru ovoga područja nastoji se unaprijediti sustav dodjele socijalnih naknada programa najpotrebnijim građanima, a pri tome se misli na

redefiniranje sustava novčanih naknada, učinkovitiju zaštitu prava građana, unapređenje humanitarne pomoći i razvoj volonterstva. Unapređenje dostupnosti i kvalitete socijalnih usluga usmjereno je na razvoj mreže usluga u zajednici, širenje mreže socijalnih usluga koje za cilj imaju socijalno uključivanje i regionalnu ujednačenost. Pored toga, nastoji se unaprijediti briga o sudionicima i stradalnicima ratnih zbivanja, sustav skrbi o beskućnicima i programi psihosocijalne zaštite građanima koji su u riziku od socijalne isključenosti (Vlada, 2014).

Sljedeće područje je pristup zdravstvenom sustavu, a ono se odnosi na (Vlada, 2014):

- unapređenje zdravstvene zaštite s posebnim naglaskom na najranjivije skupine – otoci i ruralna područja, hitna medicinska pomoć, reorganizacija djelatnosti;
- unapređenje pokazatelja zdravlja – promicanje zdravlja i prevencije kroničnih bolesti;
- osiguranje podmirenja troškova zdravstvenih usluga koje nisu pokrivena osiguranjem putem dopunskog osiguranja;
- razvoj sustava sveobuhvatne zdravstvene i psihosocijalne skrbi za sudionika i stradalnike ratnih zbivanja.

Pored ovoga područja, izdvaja se i s njime povezuje skrb o starijim osobama. Riječ je o području koje je uređeno mnogim zakonima i socijalnom te zdravstvenom politikom. Njegov je cilj izmijeniti i uskladiti mirovinski sustav s ekonomskim uvjetima i demografskim kretanjima te spriječiti gubitak sredstava putem uspostave pravednijeg socijalnog sustava umirovljenika (Vlada, 2014). Pojedinačne aktivnosti odnose se na unapređenje kvalitete života umirovljenika, unapređenje njihova socijalnog položaja i osiguranje održivosti mirovinskog sustava kroz osiguranje adekvatnih mirovina.

Sljedeće područje je borba protiv zaduženosti i financijska neovisnost, a aktivnosti unutar istoga odnose se na (Vlada, 2014):

- postizanje održivog ekonomskog rasta kroz usklađivanje javnih financija s europskim pravilima,
- nastavak reforme porezne politike;
- ublažavanje posljedica preduženosti građana kroz izmjene Ovršnog zakona i ostalih restrikcija;

- financijsko obrazovanje građana kroz Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti.

Vidljivo je da je riječ o kompleksnom području koje uvelike ovisi o fiskalnoj, poreznoj i ekonomskoj politici države. Pri provedbi reforme sadašnjeg pravnog okvira treba voditi brigu o tome da povoljniji položaj građana u okviru ove problematike ne preraste u zlouporabu.

Posljednje područje je uravnotežen regionalni razvoj, a usklađeno je s istoimenom politikom Hrvatske, kao i razvojnim politikama regionalnih i lokalnih jedinica. Ono je, pored reduciranja ovoga problema, usmjereno i na dugogodišnji problem regionalne nejednakosti u Hrvatskoj. Aktivnosti koje se nastoje provesti odnose se na povećanje investicija u depriviranim područjima kroz poticanje i razvoj poduzetništva, unapređenje socijalnih usluga putem izgradnje socijalne infrastrukture, unapređenje komunalnih usluga, obrazovanja i zapošljavanja, provedbu stambenog programa i mjera ruralnog razvoja te osiguranje statističkih praćenja na regionalnim razinama (Vlada, 2014). Može se zaključiti kako je ovo područje zapravo sinteza elemenata svih prethodnih područja, a time se može potvrditi i međusobna usklađenost i povezanost svih navedenih strateških politika, smjernica i aktivnosti.

4.3. Europska i međunarodna suradnja

Rješenje predmetnog problema u Hrvatskoj prije svega se nazire kroz adekvatnu provedbu i kontrolu prethodno analizirane strategije. Međutim, već je bilo riječi o tome kako je važno uskladiti ovaj proces s onim na razini Europske unije pa i čitavog svijeta. u tom kontekstu vrlo je presudna integracija i participacija svih dionika, no ne treba zanemariti ni kontinuiranu provedbu informiranja, obrazovanja i izvještavanja o uspješnosti izvršenja pojedinih aktivnosti.

Uspješnoj realizaciji ovoga procesa u Hrvatskoj uvelike doprinosi njezino članstvo u Ujedinjenim narodima, Vijeću Europe, Europskoj uniji i ostalim međunarodnim organizacijama. Slijedom navedenog, ona je sudionica brojnih projekata i programa koji su usmjereni na borbu protiv ovoga i ostalih globalnih problema. Osim toga,

spomenuto članstvo uvelike doprinosi stjecanju novih znanja, promicanju suradnje na međunarodnoj razini kao i međusobne pomoći.

U okviru programa i projekata, osobito je važno spomenuti ispunjenje Milenijskih ciljeva i razvoja koji doprinose realizaciji važnih strateških programa. Riječ je o strategiji koja unapređuje otvorenu koordinaciju u predmetnom području i ostalim ciljevima koji su sadržani u okviru Strategije Europa 2020. Prema tome, njihova realizacija utječe na pametan, održiv i uključiv rast u budućnosti.

Nadalje, treba spomenuti i Europsku platformu protiv siromaštva i socijalne isključenosti (Europski okvir za socijalnu i teritorijalnu koheziju) kao aktivnu inicijativu u rješavanju spomenutog problema. Cilj je osigurati integriranu odluku zemalja članica, institucija Europske unije i ključnih dionika za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti, osigurati socijalnu i teritorijalnu koheziju na način da osobe koje su doživjele iskustvo siromaštva i socijalne isključenosti mogu živjeti u skladu s ljudskim dostojanstvom i aktivno sudjelovati u životu društva (Vlada, 2014, 43).

Članstvom u EU Hrvatska je prihvatila i takozvanu Garanciju za mlade, ključni element unapređenja i razvoja položaja mladih na tržištu rada. Osim navedenog, ništa manje važni nisu ni izdašni fondovi Europske unije koji doprinose općem razvoju, a time i rješavanju mnogih problema kroz Europski fond za regionalni razvoj (ERDF), Kohezijski fond (CF) i Europski socijalni fond (ESF). U okviru njih uspješno su financirani i prevedeni brojni projekti, a nastavak takvog trenda očekuje se i u budućnosti.

U konačnici, borbi protiv siromaštva u Hrvatskoj doprinosi i korištenje međunarodnih resursa, a kojima se nastoje provesti brojne reforme. Konkretno se misli na financijsku i tehničku pomoć brojnih međunarodnih organizacija (UNDP, UNHCRM UNICEF i slične) čime se uvelike doprinosi rješavanju ovoga problema na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

5. ZAKLJUČAK

Siromaštvo postoji od začetaka razvoja ljudi, no u to vrijeme predstavljalo je jedan uži pojam od onog današnjeg. Suvremeno doba obilježilo je takozvano novo siromaštvo, a ono se javlja 70-ih godina prošloga stoljeća kao međunarodni problem koji poprima sve veći značaj i intenzitet. To se prije svega potvrđuje činjenicom kako je danas oko jedne petine svjetskoga stanovništva pogođeno siromaštvom i socijalnom isključenošću.

Ovaj problem izrazit je i u Hrvatskoj i predstavlja problem financijske nesigurnosti i promjenama u obiteljskim oblicima, a misli se na nesigurnost zaposlenja, nezaposlenost, zaduženost i slično. Za kvantificiranje ovoga problema koriste se mnogi pokazatelji, a osnova je linija siromaštva koja se različito definira među zemljama svijeta.

Uzroci siromaštva su mnogobrojni, a vjeruje se kako se oni intenziviraju u suvremeno doba, kada se produbljuju razlike između razvijenih i nerazvijenih, te bogatih i siromašnih društava. Pored toga, u ovome razdoblju javljaju se ideja i percepcija siromaštva kao začaranog kruga iz kojega se teško izlazi, a jedan od čimbenika koji uvjetuje taj izlaz je obrazovanje.

U Hrvatskoj stopa rizika od siromaštva oscilira u posljednjih nekoliko godina, kao i ostali pokazatelji. Unatoč njezinu padu u izvjesnim godinama, u 2015. godini ona je iznosila visokih 20%. Nešto su pogođenije žene, kao i kućanstva s više djece. Pored toga, smatra se kako je ovim problemom pogođen visoki udio djece do 17 godina, kao i umirovljenika. Stopa siromaštva i socijalne isključenosti obrnuto je proporcionalna radnoj intenzivnosti, odnosno intenzitetu rada, što je sasvim i očekivano.

Hrvatsku obilježava heterogena prostorna distribucija siromaštva pa se ukazuje kako je kontinentalna Hrvatska izloženija ovome problemu, dok su najniže stope siromaštva evidentirane u Zagrebu, Primorsko-goranskoj i Istarskoj županiji.

Sukladno jednom od strateških ciljeva Europske unije, koji je definiran u okviru Strategije Europa 2020, a misli se na reduciranje siromaštva i socijalne isključenosti, Hrvatska je usvojila komplementarnu Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2014. do 2020. godine. Ista daje pregled trenutnog stanja, uzorka koji su do njega doveli i potrebitih aktivnosti za suzbijanje ovih uzroka, a time i problema.

Poseban fokus u Hrvatskoj dan je orijentaciji na pojedince i njihove potrebe, a strategija se zasniva na osiguranju uvjeta za realizaciju ciljeva poput borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, smanjenja nejednakosti u društvu i sprječavanja novih kategorija siromašnih, kao i smanjenja broja siromašnih te uspostave koordiniranog sustava potpore.

Vjeruje se kako je izravnu podršku realizaciji navedenoga važno pružiti na regionalnim i lokalnim razinama, a putem izrade adekvatnih dokumenata koji će biti usklađeni s nacionalnim. Pri tome se zahtijevaju integracija i participacija dionika, adekvatno informiranje, provedba cjelovitog sustava obrazovanja, praćenje međunarodnih trendova i praksi te slično.

LITERATURA

Popis knjiga.

1. Hutton, S.; Redmond, G. (2000.) Poverty in Transition Economies. New Fetter Lane, London: Routledge
2. Odekon, M. (2006.) Enciclopedia of World Poverty. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
3. Sen, A. (1981.) Poverty and Famines. New York: Oxford University Press
4. Šućur, Z. (2001.) Siromaštvo : Teorije , Koncepti i Pokazatelji , Zagreb: Pravni Fakultet

Popis članaka:

1. Bejaković, B. (2005.) Siromaštvo. Financijska teorija i praksa. 29 (1). Str. 135.-138.
2. Družić Ljubotina, O.; Kletečki Radović, M. (2011.) Siromaštvo i socijalni rad: Koliko je siromaštvo doista „tema“ socijalnog rada?. Ljetopis socijalnog rada 2011. 18 (1). Str. 5.-29.

Popis mrežnih stranica:

1. Državni zavod za statistiku (2016.) pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti za 2015. Godinu. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/14-01-01_01_2016.htm. Datum posjete: 09.06.2017.
2. Enciklopedija (2017.) Siromaštvo. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56227>. Dostupno na: 19.05.2017.
3. Hrvatska izvještajna agencija (2016.) Mapa siromaštva: Evo gdje se nalaze najviše i najniže stope siromaštva u Hrvatskoj. Dostupno na:

<https://www.vecernji.hr/vijesti/mapa-siromastva-evo-gdje-se-nalaze-najvise-i-najnize-stope-rizika-u-hrvatskoj-1121728>. Datum posjete: 12.06.2017.

4. Kraatz, S. (2016.) Borba protiv siromaštva. Socijalne isključenosti i diskriminacije. Dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftulId=FTU_5.10.9.html. Datum posjete: 22.06.2017.
5. Starc, N. Ur. (2006.) Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost. Dostupno na: <https://esociologyveraintroduction.wikispaces.com/file/view/Siromastvo,+neza+poslenost+i+socijalna+iskljucenost.pdf>. Datum posjete: 25.05.2017., str. 12.
6. Šućur, Z. (n.d.) Koncepti siromaštva i socijalno isključivanje. Dostupno na: https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/Sucur_iskljucenost.ppt. Datum posjete: 19.05.2017.
7. The World Bank (2016.) Karte siromaštva koje su izradili Državni zavod za statistiku i Svjetska banka kao pomoć u smanjenju siromaštva u Hrvatskoj. Dostupno na: <http://www.worldbank.org/hr/news/press-release/2016/10/17/croatian-bureau-of-statistics-and-world-bank-develop-poverty-maps-to-help-reduce-poverty-in-croatia>. Datum posjete: 12.06.2017.
8. Vlada (2014.) Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>. Datum posjete: 20.06.2017.

POPIS SLIKA

Slika 1. Sastavnice socijalne isključenosti	13

POPIS TABLICA

Tablica 1. Teorije siromaštva.....	6
Tablica 2. Model otvorene koordinacije – Politika socijalnog uključivanja u Europskoj uniji	12
Tablica 3. Pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2015. godine .	15
Tablica 4. Stopa rizika od siromaštva prema statusu u aktivnosti u 2015. godini (%)	17
Tablica 5. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva i prema intenzitetu rada kućanstva u 2015. godini (%)	18
Tablica 6. Pokazatelji materijalne deprivacije u 2015. godini.....	20

POPIS GRAFOVA

Graf 1. Stopa rizika od siromaštva u 2015. godine prema spolu i dobi (%) 16

Graf 2. Analiza stope siromaštva u zemljama Europske unije u 2015. godini 23

SAŽETAK

Siromaštvo i socijalne isključenost vodeći su problemi na međunarodnoj razini. Danas ne postoji država koja se ne suočava s ovim problemom i mnogim drugim problemima koji iz njega proizlaze. Razvijene zemlje nešto su mu manje izložene za razliku od razvijenih zemalja, što ukazuje na povezanost s ekonomskim, socijalnim i inim stanjem u državi.

Danas oko jedne petine stanovništva u svijetu biva izloženo siromaštvu, a predviđanja ukazuju na nastavak ovakvoga trenda. Zbog toga se sve veći broj država i međunarodnih organizacija uključuje u borbu protiv siromaštva. Pri tome osobitu ulogu ima Europska unija koja je ova proces definirala u okviru jednog od ciljeva Strategije Europa 2020.

U Hrvatskoj je stopa siromaštva oko 20%. Pri tome ona oscilira između grupa stanovnika i županija. Najpogođeniji su mladi, umirovljenici, osobe s invaliditetom i Romi, a među županijama uglavnom se misli na kontinentalne i slabije razvijene. Ovaj problem nastoji se reducirati provedbom Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2014.-2020. koja je usklađena s onom na razini Europske unije. Temelji se na osam strateških područja koja proizlaze iz raznih nacionalnih politika. Prioritetni značaj u provedbi istoga pridaje se unapređenju i razvoju obrazovanja.

Ključne riječi: siromaštvo i socijalna isključenost, Europa 2020, Europska unija, Hrvatska, Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2014.-2020., obrazovanje

SUMMARY

Poverty and social exclusion are the leading issues at the international level. Today, there is no country that doesn't face with this global problem and many other that arise from it. Undeveloped countries are more exposed to it than developed countries. That indicates to a significant connection with the national economic, social and national situation.

Today, about one-fifth of the world's population is exposed to poverty. Actually predictions point to the continuation of this trend in the future, so an increasing number of states and international organizations are involved in the proces against this problem. The European Union has a leading international role in it and has defined it as one of the main goals of the Europe 2020.

In Croatia the poverty rate is around 20%. It oscillates between groups of residents and counties. The most favored are young people, pensioners, people with disabilities and Roms. Among the counties, this problem is more serious in the continental and less developed counties. The main document in the Croatia, which is focused on this problem, is the Strategy for Combating Poverty and Social Exclusion 2014-2020 that is complementary with the one of the European Union. It is based on eight strategic issues that derive from various national policies. The most important is improvement and development of the education.

Key words: poverty and social exclusion, Europe 2020, European Union, Croatia, Strategy for Combating Poverty and Social Exclusion 2014-2020, education